

Richard VLASÁK, Památník Františka Vrhela. Nahlédnutí do myšlenkového světa jednoho sedláka. Diplomová práce, Historický ústav FF Jihočeské univerzity, České Budějovice 2009, 107 s.

Posudek vedoucího diplomové práce:

Diplomant Richard F. Vlasák v předložené diplomové práci **Památník Františka Vrhela. Nahlédnutí do myšlenkového světa jednoho sedláka** tak úspěšně zužitkoval svůj dlouhodobý a potřebně hluboký zájem o rodný region Táborska a také o československé, resp. české a středoevropské moderní dějiny. Zaměřil se na svůj rodný kraj z pohledu selského stavu. Díky tomu přináší tak proto nejen ze zajímavých poznatků a výsledků svého poměrně dlouhodobého historicko-sémantického výzkumu. Od diplomanta je velice sympatické, že se věcně zaměřil na pečlivě vyvážený a dlouhodobý sběr informací pro celkový vývoj myšlenkového světa jednoho sedláka, rodáka z Košic u Plané nad Lužnicí, od konce 19. století a v první polovině 20. století. Základem stavebním materiálem se tak staly materiály „viděné očima pramenů, literatury i pamětníků.“ Materiály a mnohé poznatky, které pečlivě posbíral, pocházejí již z dob po roce 1900, dále po ukončení první světové války a po vzniku předmnichovské ČSR. Pro obsáhlost a náročnost zpracování byl nakonec diplomantem vynechán čas z doby nástupu a následné vlády nacistické totality v okupovaném Československa v letech 1938-1945, respektive v tzv. Protektorátu za druhé světové války, včetně let 1948-1961.

Je celá řada možných definic agrarismu, já bych zde prezentoval právě tuto:

„Agrarismus je politické, hospodářské a sociální hnutí všech, kdo hlásají, že půda a její řád mají rozhodující význam pro národ, stát a lidstvo. Podle nich je půda základním zdrojem všeho života a zemědělství je základ celého společenského zřízení a veškeré hospodářské činnosti.“ (Citováno dle: Ottův slovník naučný nové doby I/1, Praha 1930, s. 54). Je snad všeobecně známo, že kolem r. 1900 bylo v českých zemích v zemědělství, rybářství a lesnictví zaměstnáno okolo 50 % veškerého obyvatelstva, zatímco na jeho sklonku to již bylo něco málo pod 4 % veškerého zaměstnaného obyvatelstva.

Zde je na místě zmínit i to, že má volba jakou vedoucího DP, se rozhodovala mezi relativně jasným a jednoznačným řešením DP v podobě sledování problematiky z pohledu hospodářských a sociálních dějin, případně rozšířeného ještě o pohledy a úvahy člena agrární strany na straně jedné, nebo, zda přistoupit, na straně druhé, k řešení poněkud složitějšímu a také mnohem náročnějšímu, tedy „uchopit“ DP jako možnost vydat svědectví a myšlenkovém světě jednoho jihočeského sedláka, jako výpověď o jeho názorech, předsudcích a hodnotách. Vzhledem k možnostem, schopnostem a dovednostem pana diplomanta jsem se tak nakonec přeci jen rozhodl pro mnohem náročnější verzi DP, s vědomím všech možných komplikací a složitostí nastalých při procesu realizace celé DP. A myslím si, že autor DP mé rozhodnutí nezklamal, protože s pečlivostí a zvažováním sobě vlastním přistoupil k realizaci tohoto tak náročného projektu.

Proto dle jeho vlastních slov uvedených již v Anotaci: *„Diplomová práce se zabývá myšlenkovým světem sedláka v první polovině 20. století. Její autor časově vymezil svůj zájem od konce 19. století až do roku 1948. Nezabývá se zde problémy kolektivizace a sociálními proměnami české venkovské společnosti po roce 1948. Hlavním zdrojem informací je soubor pramenů neúřední povahy, jde zejména o rodinnou kroniku-památník Františka Vrhela, která vznikala na základě jím psaných poznámek od roku 1914 až do roku 1961. Dalšími prameny jsou obecní kroniky obcí Košice a Roudná, dále archiválie úřední povahy, kupř. fond Škola Košice, uložený v Státním okresním archivu v Táboře. Z archivních dokumentů tohoto archivu byly dále použity: fondy Okresního zastupitelstva v Soběslavi, Okresního zastupitelstva v Táboře a Okresního úřadu v Táboře. Dalším zdrojem byly zatím needitované a neuveřejněné rodinné kroniky, jejichž původ je autor nucen zatajit. V historicko-sémantické analýze pou-*

živá autor kromě výše jmenovaných pramenů i teoretické práce, beletrii a tisk, zabývající se fenoménem selství, venkova a lidové kultury.

Hlavním přínosem práce je sémantický rozbor slova obec jako příklad pro další sémantický rozbor klíčových pojmů pro danou societu, jako je venkov, statek, rodina, rod, grunt, země, národ. V nalezených významech slova obec nachází autor myšlenkové stereotypy, klíše, fráze, ale i prvky národní stavovské a rodinné ideologie příslušníka selského stavu v první polovině 20. století.“ se mu jednalo především o prezentaci silného individua v rámci kolektivně sdílené identity (sounáležitosti a hrdosti) selského stavu a jaderného češství současně.

Autor celou svou DP systémově správně a přehledně rozdělil do tří hlavních částí. Zátímco v části **Úvod** (s. 7-22) provedl velice pečlivě a detailní zhodnocení všech použitých a dostupných materiálů, pramenů a literatury. Právě o ně opírá závěry svého bádání, když zde správně uvádí: „*Nepřekvapí, když se v rámci tohoto textu objevují stereotypy sociálního (zemědělců – živitelé celého národa) i nacionálního (češství v největší persekuci národa) rázu prezentace individua v rámci v rámci kolektivně sdílené identity selského stavu a hrdého češství.*“ (s. 7). Diplomant také využil mimořádně podnětnou práci: Josef Petráň, *Příběh Ouběnic. Mikrohistorie české vesnice*, Praha 2001, zachycující problematiku proměn venkovské společnosti svázané v souvislosti s dějinami mikroregionu obce Ouběnic na Benešovsku.

Následuje část: **1. František Vrhel** (s. 23-43), podkapitoly: 1.1. Životopis Františka Vrhela, 1.2 František Vrhel – hospodář, politik, kronikář, 1.3 František Vrhel – autor rodinného Památníku a Pamětní knihy obce Košice, která nám vysvětluje pozvolný vývoj osobnosti Františka Vrhela jako úspěšného hospodáře na vlastním gruntu, současně i jako dost zdatného regionálního agrárního politika a také dobrého kronikáře, schopného autora rodinného Památníku a Pamětní knihy obce Košice. Jak sám autor DP uvádí na s. 23: „*Na konci července roku 1938 byl na třetí straně regionálního agrárního časopisu z okolí Tábora **Náš kraj** otisknut oslavný článek k šedesátým narozeninám Františka Vrhela. Nesl název **František Vrhel, statkář z Roudné u Soběslavi šedesátníkem** a jeho rozsah, obsah i připojená fotografie dávají znát, že František Vrhel patřil mezi významné osobnosti republikánské strany v okrese. Článek shrnuje životní a politické osudy sedláka, který se od mladých let angažuje v agrárnickém hnutí a mimo to ještě pečuje o svůj majetek a rodinu. Později vstupuje do obecného povědomí a do dějin regionu mezi Tučapami, Soběslavi a Tábořem jako starosta i jako předseda místní školní rady v Košicích. Toto území je trojúhelníkem životních osudů a politické práce pozdějšího člena okresního zastupitelstva i člena rady organizací, spolků a sdružení svázaných s vlivem středové politické strany, či jen člena spolků vyplňujících volný čas a snažících se o zvelebení venkova.*“ Autor nás dále seznamuje se zajímavým hodnocením, u kterého pečlivě vyvažuje oba možné úhly pohledů a vidění světa okolo nás: „*Samotné laudatio je nahlédnutím do hodnotového světa lidí, kteří si čtvrtěk co čtvrtěk nechávají posílat týdeník **Náš kraj**, aby se dozvěděli něco málo o politice, celostátní i regionální; o ochotnických i profesionálních představeních, sokolských sletech, cenách dobytka a plodin, ale i těch, kteří berou toto periodikum jako místo setkání s vyumělkovanými příběhy, v nichž bodrý venkovan nakonec stejně zvítězí nad tenatami města. František Vrhel zapadá do tohoto světa nejen svými názory i životními osudy, které mohou být podnětné, inspirativní a návodné pro každého, kdo chce spojit své životní směřování s politikou a zároveň neopustit rodný statek. Politika je pro možného obdivovatele F. Vrhela, či jiného regionálního politika z řad čtenářů, nemyslitelná bez sepjetí s kořeny, z nichž vychází.*“ (s. 23-24).

Autor při svém pokusu vyrovnat se s životní cestou pana Františka Vrhela vychází jednak z již výše zmíněného článku, dále z jeho ruky napsaného *Památníku*, všechno je pak ještě doplněno prostřednictvím několika poznámek v obecní a školní kronice, stranou neponechal ani archivní materiály. Pro svůj popis vychází též i z jedné důležité fotografie a také z měnicího se podpisu a tento výsledek v následujících částech porovnává s názory F. Vrhela a s jejich vývojem konfrontovaným s vnějším světem. Je to ovšem náročná práce, protože lze

také konstatovat, že sama vypovídací hodnota diplomantem užitého pramene k poznání myšlenkového světa Františka Vrhela není vždy na takové úrovni, jak by bylo potřebné a žádoucí, protože jeho Rodinná kronika se nám může jevit, bráno a měřeno přísným metrem, jako až lakonická, útržkovitá a heslovitá. Přitom ono důležité vzájemné prolínání událostí obce a rodiny je dáno skutečností, že F. Vrhel působil jednak jako obecní starosta, jednak jako kronikář. Z dnešního našeho pohledu vzato nám v jeho *Památniku* zcela absentují ty události, které dnes nesou označení a charakteristiku senzační nebo oprávněně až bulvární, tehdy, stejně jako i dnes, tak silně a výrazně, u mnohých jedinců, ale i u celých sociálních skupin, přehnaně až nekriticky oblíbené. Přitom právě snaha páně F. Vrhela o co nejvíce objektivní psaní nám tak paradoxně neodkrývá všechny tehdejší Vrhelovy postoje, ty, stejně jako jeho hodnocení nám tak často zůstávají ukryty ve formální podobě jeho zápisků. To se, mimo jiné, projevuje i v tom, že např. výsledky proběhlých voleb jsou ponechány bez jeho osobního hodnotícího komentáře! To nás může, plným právem, otázkou ovšem je, do jaké míry, svým způsobem u zkušeného regionálního politika, překvapit. I tak je ale nutno i nadále věrohodně zkoušet najít a hledat ty důvody, proč tomu tak bylo! Dominantní úlohu zde však sehrávala jeho opravdová, poctivá a přitom usilovná snaha o co nejobektivnější hodnocení a tak nám svá, jistě výrazná a také přitom výstižná osobní hodnocení, nezanechal zapsaná ani ve své rodinné kronice, o obecní kronice již nemluvě!

Následuje část: **2. Slovník Franiška Vrhela – příklad sémantické analýzy slova – Obec v Košících a obec Košice** (s. 44-46), která vysvětluje, že F. Vrhel „*se cítil celý život být především občanem obce Košice, nebo jak on sám ve své rodinné kronice zdůrazňoval **obce v Košících***.“ (s. 44). Mezi oběma výrazy je přitom nutno neustále vidět důležitý sémantický rozdíl, který ukazuje nejen na společenskou, politickou, kulturní a duchovní členitost české vesnice na přelomu 19. a 20. století, ale souběžně i na výrazné osobnostní rysy autora obecní a rodinné kroniky.

Poté následuje část **3. Edice Památniku Františka Vrhela** (s. 47-94), 3.1. Ediční poznámka (s. 47), 3.2. Edice Památniku Františka Vrhela (s. 48-94). Právě zde se plně projevila pečlivost přístupu pana diplomanta, který za tím účelem prostudoval potřebnou literaturu a také mnohé věci konzultoval, po mém doporučení, osobně i u jiných odborníků.

Závěr (s. 95-96) představuje stručnou, leč výstižnou rekapitulaci výsledků předcházejících kapitol DP, která se zabývala problematikou vývoje agrárního jihočeského venkova pro období přelomu 19. a 20. století, na ukázce „vstupu malého člověka do velkých dějin“, včetně následujícího důležitého upozornění (s. 95-96): „*Pro další zkoumání se nabízejí další klíčová slova jako rod, rodina, grunt a statek. Tato slova svázaná s existencí svého uživatele a pevně zakotvená v jeho myšlenkovém světě, který s extrémními změnami společnosti typu revoluce nepočítal a neuměl počítat, jsou neodlučitelná od agrární kultury, jejíž zánik nebyl pozvolný, ale násilný. Agrární kultura tak zůstává zachována v památkách lidové kultury, jako je architektura, hudba a konečně i lidová slovesnost vtělená do lidového kronikářství. Její obnova již dnes není možná, ale pro další generace je možno zachovat prvky, které hodnotové rámce této kultury budou nejen přenášet, ale i překládat do nových situací, a činit z nich zdroj poznání a jednání.*“

Oceňuji velice zodpovědný a pečlivý přístup diplomanta v průběhu celé práce, což se plně projevilo jednak pravidelným představováním výsledků svého bádání, jednak to nejlépe, mimo veškerou pochybnost, dokumentuje Vlasákovu velice podrobnou, tedy nejen teritoriální, znalost zvolené selské problematiky a také velkého množství detailních znalostí a informací personálního a každodenního charakteru, které však všechny nebylo možno zdárně využít, aniž by přitom nedošlo či nehrozilo přílišné zvětšení rozsahu a ucelenosti celé DP. Ovšem o diplomantových patřičných schopnostech a potřebných lidských kvalitách svědčí i jeho přístup k práci s prameny a s tiskem. Protože bylo mimořádně problematické sehnat ještě nějaké celkem „vhodné a přijatelné“ pamětníky či pamětnice pro jejich využití v rámci oral history,

byla tato zajímavá, leč mimořádně náročná problematika, po zvážení všech pro i proti, v DP nakonec vynechána.

Předložená DP pana Richarda F. Vlasáka, která má celkem 290 poznámek pod čarou, také **Seznam pramenů a literatury** (s. 97-106) je celkem v pořádku a autor se vyvaroval všech chyb, dále následuje **Seznam zkratk** (s. 107). Po pečlivém zvážení byl autorem DP též vynechán běžně používaný **Seznam příloh** a přílohy jako takové. Autor zde tak zcela úmyslně rezignoval na možné využití obrazových příloh v podobě černobílých a barevných fotografií, svým názorným způsobem přibližujících a dokumentujících dobovou atmosféru, aby nedošlo k čtenářově tzv. „rozptylování se a soustředění se na text DP“, což jsem též jako vedoucí práce, třebaže je to atypické, schválil.

Pro zcela nezpochybnitelné hodnoty předložené magisterské práce tuto DP proto velice rád **doporučuji k obhajobě a hodnotím ji stupněm výborně**.

České Budějovice 22. května 2009

PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.